

ДРАГАН ТЕНЕВ
ПРЕЗ ГОРИ И ПУСТИНИ

chitanka.info

— По дяволите, Уорфилд — изруга дебелият майор Пен, усмихнат малко подигравателно, — струва ми се, че вие надценявате силите на този американец и...

— Но аз вече ви казах, сър — мистър Стенли не е американец! — възпротиви се разпалено младият лейтенант. — Той е чистокръвен англичанин като вас и мене и при това е израснал в истинско английско сиропиталище, а ако ми позволите, мисля, че в света няма по-добра школа за каляване на волята и търпението от тези адски заведения. Впрочем, знаете ли, че всъщност истинското английско име на мистър Хенри Мортън Стенли е Джон Роулънс? — додаде лейтенантът.

Пен издигна вежди изненадан.

— Тогава „Стенли“ псевдоним ли е? — попита той учуден.

— Не точно псевдоним, а името на неговия американски осиновител. Мистър Роулънс го приел на времето от благодарност към добрия човек и след смъртта му, когато станал журналист, продължил да се подписва така.

Майорът прокара пръсти през редките си коси.

— И все пак, драги — настоя упорито той, — аз съм готов да се базирам с тебе на едно към сто, че Стенли няма да успее в мисията си. Ливингстън е мъртъв отдавна, тъй както са мъртви и всички наши покойници в гробищата на Англия! — Пен отпи от чашата си. — Та нали на времето аз сам говорих с няколко от оцелелите войници — индуси от неговата охрана, които бяха успели да се доберат до Багамайо живи. Те потвърдиха до един, че Ливингстън е издъхнал пред очите им, поразен от треска. Нима, ако беше жив, нямаше да се обади досега цели пет години?

— Въпреки тези данни, сър, мистър Стенли е уверен дълбоко, че Ливингстън е жив и че той ще го намери.

— Щом е уверен — нека си бъде уверен! — заключи иронично Пен. — Аз съм войник и не е моя работа да се меся в чуждата вяра. Предписаха ми от Лондон да му дам съдействие — направих, каквото можах. С това задачата ми се изчерпва и отгук нататък този смахнат журналист може да върви, където ще. Няма да е първият луд, който не милее за живота си. Моля — негова частна работа! — майорът изпразни чашата си на един дъх и стана — А сега, Уорфилд, да вървим да спим. Лека нощ...

— Лека нощ, сър — лейтенантът удари токовете си и застана мирно, а преди да се обърне, погледна към прозореца на стаята, в която живееше Стенли. Прозорецът ѝ още светеше.

В същото време Стенли лежеше изпънат върху твърдото си легло и гледаше абажура на петролната лампа, около който кръжеше нощна пеперуда. Измъчваха го хиляди противоречиви мисли. Утре тръгваше към вътрешността на Африка, а не знаеше нищо или по-скоро почти нищо за местата, където отиваше, и най-лошо беше, че никой не можеше да му даде дори и най-малките сведения за тях. Те представляваха все още частици от голямото бяло петно върху картата на Африка, където се стелеха само непроходими джунгли, блата с отровни изпарения и сухи пущинаци, криещи смъртна опасност на всяка крачка. Ако беше жив, Ливингстън положително се намираше сред тези „бели петна“. Но къде точно?...

Стенли измъкна оръфания си журналистически бележник и за стотен път зачете онова, което беше записал още в Англия. Очите му заследиха редовете: „... Ливингстън посещава Африка за първи път в 1849 година като млад пастор. При това свое пътуване той преминава сухата равнина Калахари, изследва водите и бреговете на езерото Нгами и успява да достигне до свършено непознатото тогава средно течение на реката Замбези, след което се връща в Европа. При второто си пътешествие, болен от треска, Ливингстън отново тръгва по Замбези, достига до горното ѝ течение и следвайки по него, излиза на Атлантика. Няколко месеца по-късно, вървейки по обратния път, той се връща на бреговете на Индийския океан. Ливингстън е първият бял човек, успял да прекоси Африка от запад към, изток. Наблюденията му върху африканската природа и население дават безценни данни за световната наука. В 1852 година Ливингстън се отправя за трети път към Африка. Начело на многочислена експедиция той изследва реките Шире и Нияса и отново събира важни географски сведения. Ливингстън заминава за последен път по поръчение на Британското географско дружество, за да търси изворите на Нил. И последната му експедиция е снабдена бедно, както другите. Малко носачи, един взвод за охрана от войници — индуси, изтърпяващи наказания в Африка, и един преводач. По сведения на някои от тези войници, успели да се завърнат в Багамайо живи, Ливингстън е умрял от треска на път към Централна Африка. В подкрепа на твърдението си обаче войниците не

могат да представят никакви убедителни доказателства. Правените опити за намирането на Ливингстън от английските колониални власти не са дали досега никакъв резултат, защото нито една от спасителните команди не е успяла да проникне във вътрешността на Африка. Предполага се, че ако Ливингстън е жив, той ще се намира евентуално край бреговете на неизследваното още езеро Танганайка...“

Стенли затвори бележника си.

„И всичко това до тук е минало, история... — помисли си той горчиво — А настоящето и бъдещето пред мен са пълни със загадки. Дали ще успея да намеря смелия изследовател, ако е жив?“

Журналистът се привдигна и духна лампата, но не можа да заспи още дълго. На сутринта, когато отвори очи, той видя, че лъчите на слънцето вече се промъкваха в стаята му през гъстите дупчици на мрежата против насекоми. Стенли скочи и бързо се приготви за път. Хората му го очакваха нетърпеливо и той им даде последните си нареждания, а после се отправи към казармата на малкия английски гарнизон в Багамайо. Пен, Уорфилд и другите офицери го очакваха на двора.

— Е, господо, дойде и час за раздяла! — каза вежливо Стенли и сне противослънчевия си шлем. — Днес най-последно тръгва и последната група от моята експедиция, с която ще се движа и аз. Трябва още веднъж да ви изкажа голямата ми благодарност за всичко, което сторихте за мен, и ако щастие не ми измени, надявам се, че...

— Фортуна винаги е обичала смелите, мистър Стенли! — прекъсна го бодро Пен и стисна десницата му. — На добър път, драги приятелю, и до скорошното ви завръщане...

Офицерите се сбогуваха със Стенли и го изпроводиха до входа на казармата. Половин час по-късно журналистът напусна Багамайо и се отправи към тайнствените и непознати африкански дебри.

Експедицията, подготвена от Стенли в Багамайо, за да търси изчезналия изследовател доктор Дейвид Ливингстън, се състоеше от 192 човека. В състава ѝ влизаха той, двама бели помощници и 189 души негри — носачи и охрана. За по-голяма сигурност при движението на експедицията Стенли раздели хората си на пет отделни групи и първата от тях напусна Багамайо на 21 март 1871 година, а

последната, с която вървеше и той, тръгна оттам на 15 април същата година. Бе уговорено групите да вървят на три дни разстояние една от друга, като челната беше длъжна да оставя по пътя си знаци за ориентиране на останалите. В началото на своя поход Стенли и хората му пътуваха главно през пресечена местност и напредваха сравнително лесно. Тревата по пътя им на много места надминаваше човешки бой и Стенли чу, че негрите я наричат „слонска трева“ именно заради височината ѝ. Често пред смелите пътешественици от тревата излитаха цели ята птици, които закрепваха изплашени. Тогава зеленото море на тревата се раздвижваше и бързи като вятъра, хукваха антилопи. Те правеха огромни скокове и при всеки скок рогата им се показваха над тревата, изчезваха за миг и отново проблясваха, докато се загубят в далечината. На осмия ден след тръгването си Стенли и хората му достигнаха до първата голяма река. Въпреки усилията им да намерят брод, те не успяха и се наложи да преодолеят водната преграда с набързо сковани салове. Силното течение на реката създаде много трудности, но след упорита борба с него пътешествениците пренесоха на другия бряг и последния си товар. Успехът окуражи всички и експедицията продължи своя път с бодря крачка. Африканският пейзаж се изменяше с всеки изминат километър към вътрешността на континента. След като преминаха областите, обрасли със „слонска трева“, пътешествениците навлязоха в пустинна равнина и на хоризонта вдясно започнаха бавно да изплуват очертанията на високи планински върхове, които се губеха в облаците. Над върховете блестяха бели снежни качулки, въпреки че температурата в равнината под тях надминаваше 45 градуса Целзий. Докъдето достигаше погледът, ниската твърда трева в пустинята беше обгорена от жаркото екваториално слънце и имаше сивопясъчен цвят, който придаваше меланхоличен вид на цялата околност. Никъде не се виждаше някакъв поток или изворче — никъде не трепваше живот. Единствените „живи“ същества сред това мъртвило бяха само пръснатите тук и там гигантски дървета, покрити с тъмночервени, плътни листа...

Въпреки че пътуваха отдавна, пътешествениците все още не бяха се натъквали на никакви хищници, но когато приближиха района на гъстата африканска джунгла, един от водачите каза на Стенли:

— Сега, бвана, бъде много звяр... опасно звяр! Трябва внимава!

— Ще внимаваме, Ранчero, бъди спокоен! — отвърна му журналистът усмихнат и като стисна приклада на дългобойната си карабина, помисли развеселен: „Ако се измъкна жив от тази история, ще има какво да разкажа из вестниците по целия свят!...“

Хенри Мортън Стенли бе стопроцентов журналист не само по професия, но и по призвание, защото обичаше работата си. Той беше променил не един занаят в своето нерадостно съществуване, след като избяга петнадесетгодишен от Спрингфилдското сиропиталище, ала неговата жажда за наука и напредък бързо го издигна над събратята му по съдба и Стенли се опита да пише. Вродената дарба да разказва живо и увлекателно се понрави на редакторите и само за няколко години бившият възпитаник на английското „милосърдие“ стана един от най-популярните журналисти в Съединените американски щати. В момента Стенли работеше в редакцията на нюйоркския всекидневник „Ню Йорк хералд“ и сега се намираше в Африка по нареждане на неговия собственик Арнолд Бенет. Този милионер бе хитра лисица и когато новината за изчезването на Ливингстън сред африканските дебри се пръсна по света, той реши да спечели „някой цент“ за сметка на популярния английски проповедник и изследовател на Африка. След като огледа хората в редакцията си, той се спря на Стенли и му възложи да организира експедиция и да намери Ливингстън. Разноските нямаха значение. Увеличеният тираж на вестника, изпълнен със сензационни репортажи от „Черния материк“, щеше да ги покрие стократно. А и конкуренцията щеше да се спуска от яд.

Във втората половина на XIX век Африка беше станала обект на бясна колонизация от страна на европейските държави. Европейците не познаваха изцяло територията на този „тайнствен континент“, както го наричаха те. Примамени от получените богатства, те се бяха втурнали към него, прикривайки колонизаторските си намерения под формата на научни експедиции или мисионерски групи. Сред този поток на необуздана алчност единствен, който стана истински приятел на чернокожите, бе английският проповедник доктор Дейвид Ливингстън. За неговата борба против търговията с роби негрите му се отблагодариха с вярно приятелство и го допуснаха в своята земя до там, докъдето не беше стигал нито един бял човек...

Сега Стенли трябваше да намери Ливингстън или поне да разкаже на света за неговата гибел. Дали щеше да успее?

С всеки изминат ден пътят на смелия журналист към сърцето на Африка ставаше все по-труден. Пречките зачестиха и умората у хората започна да се чувства осезателно. Стенли се принуди да прави по-кратки преходи и да дава по-големи почивки.

Една нощ, смазани от умора, струпани край лагерния огън, пътешествениците чуха силен лъвски рев. Той проехтя могъщо над заспалата джунгла и в отговор се понесоха изплашените писъци на много дребни животни. Стенли грабна „уинчестъра“, но Ранчеро го спря.

— Опасно, бвана! — рече той сериозно — По-добре остане край огън. Отиде утре, кога светло!

Стенли се вслуша в съвета на опитния негър, вмъкна се в спалната си люлка, вързана на едно високо дърво, и впери поглед в Южното небе. С поглед към непознатите звезди той се унесе и заспа. Когато се събуди на сутринта, видя, че небето е покрито с гъсти облаци.

— Изглежда, че дъждове идват?

— Не, бвана, още рано за голяма вода. Цяла луна време още... — отвърна му Ранчеро, който неотлъчно се намираше край него.

Гъстите африкански лесове, които трябваше да преодоляват, посрещнаха Стенли враждебно. С безброй комари, отровни насекоми и изпарения, миришеци на гнили растения. Хората се задушаваха от тях. Започнаха болести и с тях бяха отбелязани и първите дезертъори. Трима негри избягаха една нощ. Много носачи избодоха краката си с тръни, а един беше ухапан от змия и почина в страшни мъки. Смъртта му изплаши другите негри и те започнаха да шептят, че злият дух на гората не иска да пропусне белия господар през владенията си. Стенли, сам болен вече от треска, дочу шепота им, но стисна челюсти и продължи пътя си, като обяви, че ще застреля всеки, който не иска да върви напред.

Веднъж, когато бяха спрели на просторна поляна, за да си починат, пътешествениците бяха изненадани от грамаден носорог. Щом го зърнаха, негрите веднага нададоха страшни писъци, захвърлиха товарите си и с маймунска ловкост и бързина се покатериха по дърветата. На земята останаха само Стенли и Ранчеро. Носорогът видя двамата мъже сред поляната, изпръхтя силно, сви леко тялото си, сякаш да набере сила и веднага се впусна срещу тях. Стенли трепна, но

не изгуби самообладание и вдигна пушката си. Той стреля. Не улучи. Прицели се втори път в грамадното животно и отново натисна спусъка. Пак същия резултат. Да избяга беше невъзможно. Най-близкото до него дърво се намираше на повече от двадесет метра и носорогът щеше да го настигне в следващите три секунди. Стенли виждаше вече очите на звяра съвсем близо до себе си и инстинктивно се сви.

— Бягай, бвана! Бягай! — изкреця намиращият се до него Ранчero.

В следния миг журналистът видя как едрият негър вдигна високо тежкото си копие и в секундата, когато носорогът мина само на косъм до него, го заби с все сила в огромното му туловище. Макар и ранен, носорогът направи няколко крачки напред, спря и после с неподозирана за размерите му лекота се обърна почти на място. Малките му очи бяха пълни с кръв и той отново щеше да се хвърли срещу двамата смелчаци, но в този момент Стенли пак стреля. Нарязаният куршум проникна дълбоко и попадна право в сърцето на животното. То спря рязко, потреперя и се строполи на земята като подкосено...

Смаяни от хладнокръвието на своя водач, негрите наскачаха от дърветата и се струпаха към мъртвия носорог, гледайки Стенли с възхищение.

Случката с носорога подобри малко разклатената дисциплина в отряда и „белият господар“ продължи пътя си сравнително спокойно. До Табор — града на арабите — търговци на роби, който бележеше първия етап от пътешествието им — оставаха още около триста километра. Ако успееха да достигнат до там преди започването на дъждовете, щяха да си спестят много мъки и изпитания. Ала сметките на Стенли излязоха криви. Няколко реки забавиха чувствително кервана и дъждът го настигна. Той валеше непрестанно и превърна всичко в блата и непроходими тресавища. Болен и изтощен, подкрепян от верния Ранчero или от някой друг негър, Стенли едва влачеше краката си, но не спираше. Хининът не помагаше особено много против треската и често го нападаха яростни пристъпи, ала силата на волята му вземаше връх над болестта и той продължаваше все напред и напред...

Най-после след няколко опасни срещи със стада слонове, след безкрайни прекеждия и мъки групата на Стенли се добра до Табор и

бе посрещната тържествено от управителя на града — шейха Саид бен Салем — и от предшествуващите ги групи. Експедицията бе изминала стотици километри, беше оредяла доста от болни и бегълци, но бе извървяла повечето път към езерото Танганайка, където се предполагаше, че се намира Ливингстън. Стенли и хората му бяха горди от постижението си. В същия ден журналистът записа в бележника си: „Днес на 23 юни 1871 година пристигнах в Табор. Пътуването беше много трудно, но сега повече от всякога вярвам, че ще открия Ливингстън...“

Стенли научи в Табор неприятна новина. Племето вениамвези воюваше отчаяно с арабите — търговци на роби и беше невъзможно да се мине през територията, владяна от него, а най-кратките пътища към Танганайка минаваха през нея. Какво трябваше да предприемат? Стенли се посъветва с хората си и всички решиха — макар да загубят няколко месеца, ще обиколят земята на вениамвезите.

В Табор участниците в експедицията си починаха добре, възстановиха силите си и когато дъждът спря, те веднага се приготвиха за път. На 30 юни 1871 година експедицията отново се отправи към сърцето на Африка. Сведенията, които Стенли събра в Табор, укрепиха още повече вярата му, че Ливингстън наистина е жив и се намира някъде по бреговете на Танганайка. Не един арабин му потвърди, че е чувал за някакъв си бял проповедник, който живеел при негрите край езерото. Негрите го почитали, защото белобрадият старец се държал с тях приятелски, лекувал болните им и ги учел на много полезни неща. В замяна черните му отплащали с другарство, храна и подслон. На въпроса, къде точно се намира „белият човек“, никой от арабите не можеше да отговори задоволително, защото техните сведения бяха почерпени от негри, хванати далеч от тези области.

Сега, когато вече не валеше и времето беше добро, експедицията напредваше много по-бързо. Вървяха през територии, където още не беше стъпвал крак на бял човек. Те гъмжаха от дивеч — зебри, жирафи и десетки други представители на африканската фауна. Земята беше богата и би могла да дава по три реколти годишно. Стенли старателно нанасяше данни върху правената от него географска карта.

Най-после на 10 ноември 1871 година — 236 дни след напускането на Багамайо, експедицията достигна бреговете на Танганайка и бе посрещната приятелски от всички местни негърски вождове. Докато Стенли разглеждаше с любопитство татуираните тела на черните воители, които го приближаваха, той изведнъж забеляза, че сред тях вървеше и възрастен бял човек в дрипави европейски дрехи. Журналистът почувствува, че трепери и светкавично си помисли: „Това е Ливингстън!“

Ливингстън видя, че Стенли го зърна, и бързо излезе напред. В очите му имаше влага.

— Ако не греша, сър, надявам се, че имам честта да стисна ръката на доктор Дейвид Ливингстън, нали? — рече Стенли и подаде десницата си.

— Да, сър, не грешите! — промълви развълнуван възрастният мъж и добави — Идването ви тук е истински подвиг. Да ви благослови бог!

— Не бих окачествил пътуването ми точно така — отвърна Стенли, — но ще ви призная — не беше лесна работа. Впрочем аз идвам тук специално за вас!

— За мене ли? — веждите на Ливингстън се издигнаха високо. — Мислех, че всички вече са ме забравили. Че ме смятат за умрял.

— Не сте много далеч от истината, драги докторе! — засмя се Стенли и махна с ръка — Аз бях между малцината, които дълбоко вярваха, че още живеете, и... — журналистът се вгледа в преbledнялото лице на Ливингстън — ... Но за бога, какво ви стана. Вие сте зле!

— Да, наистина не ми е никак добре. Боледувам от дълго време, но сега... сега всичко ще се оправи. Вие ми вдъхвате нови сили... мистър... мистър...

— Хенри Мортън Стенли, сър. Скромнен журналист от „Ню Йорк хералд“, който впрочем организира моята експедиция, за да...

— Позволете ми да ви прекъсна, драги приятелю — рече поривисто англичанинът. — Аз не съм в състояние да преценя вашата стойност като журналист, защото не познавам перото ви, но като изследвач на Африка мога смело да ви заявя — това, което направихте, е голямо дело и никой от пътешествениците в настоящия момент не би могъл да го повтори. — Ливингстън хвана Стенли под ръка и добави

любезно — А сега, мистър Стенли, ще ми направите ли честта да споделите гостоприемството на моя скромен дом. Това е единственото, което мога да ви предложа...

Ливингстън и Стенли прекараха в Уджиджи заедно около четири месеца. Те изследваха северната част на езерото Танганайка и установиха, че то е свързано с езерото Виктория. Част от водите му се вливаха чрез малката рекичка Рузици в Луалаба — голямата река, която течеше на север. Главният стремеж на Ливингстън беше да установи дали Луалаба е съединена с Нил и така веднъж завинаги да разреши въпроса за изворите на древната африканска река, ала времето напредваше и Стенли трябваше да се завръща. Макар че той най-настойчиво покани Ливингстън да тръгне с него, пасторът отказа. Смяташе, че не е завършил още своето дело в Африка, и затова искаше да остане още известно време сред нейните дебри. На раздяла при Табор двамата нови приятели си стиснаха сърдечно ръце и си обещаха да се видят в Европа. В онзи момент никой от тях не предполагаше, че това бе първата им и последна среща.

Завръщането на Стенли предизвика истинска сензация по света и книгата му „Как намерих Ливингстън“ претърпя няколко издания. В навечерието на петото от тях — 29 април 1873 година, — болен от дизентерия, големият английски пътешественик Ливингстън почина в едно малко негърско селце. Негрите балсамираха тялото на „добрия бял човек“ и го понесоха на хиляди километри към брега на океана. Те го предадоха на английските офицери в Багамайо и съобщиха, че последната воля на Ливингстън е била да бъде погребан в родината си. На 18 декември следващата година големият приятел на „Черна Африка“ бе спуснат в гроба си в Лондон и това беше последната страница от един живот, посветен изцяло на братството и обичта между хората от всички континенти...

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 10 от 1964 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.